

Το Άγιον Όρος από τους μεταβυζαντινούς στους νεώτερους χρόνους

/ [Πεμπτούσια](#)

Ο 17ος και ο 18ος αιώνας αποτελούν μία ιστορική περίοδο κατά την οποία διαμορφώνεται σταδιακά η φυσιογνωμία του Αγίου Όρους της σύγχρονης εποχής.

Ο 17^{ος} αιώνας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως περίοδος διάχυτης ρευστότητας, που δεν είναι άσχετη από την αντίστοιχη εικόνα που παρουσιάζει η σύγχρονη πολιτική πραγματικότητα. Οι διοικητικοί θεσμοί (κεντρικοί και μοναστηριακοί) αλλάζουν, με την εξαφάνιση του θεσμού του Πρώτου και την επικράτηση σταδιακά ενός αντιπροσωπευτικού συστήματος αλλά και την παγίωση των εκφάνσεων της ιδιορρυθμίας. Μολονότι η οικονομική ανάκαμψη συνεχίζεται (όχι με τους ρυθμούς του 16^{ου} αιώνα), με την απόκτηση νέων εξαρτημάτων στην Ελληνική Ανατολή αλλά και τη μαζική προσάρτηση μετοχίων στις παραδουνάβιες ηγεμονίες, τα σοβαρά οικονομικά προβλήματα αποτελούν ενδημικό φαινόμενο.

Είναι επίσης γεγονός ότι οι εξελίξεις που συντελούνται στον δομημένο χώρο, την τέχνη (μνημειακή ζωγραφική, φορητές εικόνες, μικροτεχνία κλπ.), αλλά και τον εν γένει πνευματικό βίο δεν έχουν ερευνηθεί συστηματικά και συνθετικά, αλλά ιδίως δεν έχει αποτιμηθεί η θέση τους στην ιστορία του Άθω κατά τους νεώτερους χρόνους.

Η γενική διαπίστωση ότι, κατά τον 17^ο αιώνα, κυφορούνται σταδιακές αλλαγές και ότι το Άγιον Όρος μεταβαίνει σταδιακά από την έντονα «μεταβυζαντινή» του φάση σε μια περίοδο με έντονα «νεοελληνικά» χαρακτηριστικά, χρειάζεται ουσιαστική τεκμηρίωση και σχολιασμό.

Ο 18^{ος} αιώνας, όπως είναι γνωστό, αποτελεί περίοδο καθολικής και πολυεπίπεδης ανακάμψεως του Ελληνισμού μέσα και έξω από την Οθωμανική αυτοκρατορία η οποία αποτυπώνεται με ενάργεια και στην πορεία του Αθωνικού μοναχισμού.

Κατά την εποχή αυτή, μεταξύ άλλων, εντείνονται οι διεργασίες για την διαμόρφωση και παγίωση των εσωτερικών θεσμών διοικήσεως του Αγίου Όρους (με την όλο και αντιπροσωπευτικότερη καθιέρωση διαχειρίσεως των κοινών), παρατηρείται μία έντονη πνευματική και οικονομική εξωστρέφεια με αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός ιδιότυπου αθωνικού “κοσμοπολιτισμού” με στοιχεία όσμωσης

με την λεγόμενη νεωτερικότητα και την οικονομική άνθηση και ευρωστία. Την ίδια περίοδο συντελούνται εκτεταμένες μεταβολές του δομημένου χώρου, η τέχνη ακμάζει, εισάγονται και ανανεώνονται καλλιτεχνικά ρεύματα, το “πνευματικό απόθεμα” των μονών αυξάνεται (π.χ. με τον πληθωρικό εμπλουτισμός των αγιορειτικών βιβλιοθηκών), και πυκνώνει το κατευθυνόμενο προς τον Άθω περιηγητικό ρεύμα.

Είναι γεγονός ότι πολλά ιστορικά αιτούμενα που αφορούν την περίοδο αυτή της Αθωνικής ιστορίας καλύφθηκαν εν μέρει από τη θεματολογία προηγηθέντων συνεδρίων της Αγιορειτικής Εστίας (π. χ. Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του, Η αρχιτεκτονική του Αγίου Όρους, Άγιον Όρος και Λογιοσύνη, Η εξακτίνωση του Αγίου Όρους στον κόσμο: τα μετόχια). Γι’ αυτό το λόγο εφιστάται η προσοχή και συγχρόνως υποβάλλεται η παράκληση προς τους εισηγητές τα προτεινόμενα θέματα να **μην επαναλαμβάνουν** περιπτωσιολογικά την θεματολογία προηγούμενων συνεδρίων αλλά να εστιάζονται **στοχευμένα, ενιαία και συνθετικά** στην περίοδο και μέσα στα ιστορικά συμφραζόμενα του 17ου και 18ου αιώνας.]

Ενδεικτικές θεματικές ενότητες:

1. Η εξέλιξη των αγιορειτικών θεσμών διοικήσεως (συλλογικών και μοναστηριακών).
2. Το Άγιον Όρος και οι σχέσεις του με Εκκλησιαστικούς και κοσμικούς υπερκείμενους θεσμούς (π.χ. Οικουμενικό Πατριαρχείο, Οθωμανικό κράτος).
3. Οικονομικοί θεσμοί, πραγματικότητες και πολιτικές προσαρμογών.
4. Εξωστρέφεια και ωσμώσεις με τις ιδέες που αναπτύσσονται στους νεώτερους χρόνους.
5. Άγιον Όρος και Δύση.
6. Εξελίξεις και νέες τάσεις στην καλλιτεχνική έκφραση (αρχιτεκτονική, ζωγραφική, μικροτεχνία, κλπ.).
7. Εκφάνσεις της πνευματικής δημιουργίας.
8. Το Άγιον Όρος ως κιβωτός και φορέας πολιτισμού της Ορθόδοξης Ανατολής.